

Kraków, 27.08.2016r.

Prof. dr hab. inż. Jan Deja
Al. Mickiewicza 30
30-059 Kraków
Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica
Wydział Inżynierii Materiałowej i Ceramiki

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr inż. Katarzyny Synowiec pt.: „Kształtowanie właściwości cementów popiołowo-żużlowych o niskiej zawartości klinkieru portlandzkiego”

1. Podstawa formalna opracowania recenzji

Podstawę opracowania recenzji stanowią:

- Pismo Pana prof. dr hab. inż. Jana Ślusarka, Dziekana Wydziału Budownictwa Politechniki Śląskiej z dnia 30.06.2016 roku informujące o powołaniu mnie przez Radę Wydziału na recenzenta rozprawy doktorskiej Pani mgr inż. Katarzyny Synowiec.
- Rozprawa doktorska Pani mgr inż. Katarzyny Synowiec pt.: „Kształtowanie właściwości cementów popiołowo-żużlowych o niskiej zawartości klinkieru portlandzkiego”, Politechnika Śląska, Wydział Budownictwa, Gliwice, 2016.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

Recenzowana rozprawa to obszerny dokument, liczący 220 stron, na których zamieszczono, między innymi, 130 dobrze przygotowanych rysunków i zdjęć oraz 81 tabel. W przygotowaniu rozprawy Autorka skorzystała z dobrze dobranych 229 pozycji literaturowych oraz 29 dokumentów normowych.

Recenzent chce wyraźnie podkreślić staranność Autorki w przygotowaniu rozprawy. Cały dokument został przygotowany w logiczny i konsekwentny sposób, który ułatwia czytelnikowi śledzenie całego procesu badawczego i wynikających z niego wniosków. Również wysoki poziom edytorski rozprawy zasługuje na pozytywną ocenę.

Przedmiotem dociekań Autorki jest ocena możliwości wykorzystania popiołów lotnych wapiennych w produkcji cementów wieloskładnikowych o małej zawartości klinkieru portlandzkiego. Autorka próbuje również ocenić skalę efektu synergii przy równoczesnym stosowaniu w mieszaniu spoiwowej granulowanego żużla wielkopieczowego i popiołu lotnego wapiennego.

W tym miejscu można napisać bardzo dużo o zasadności takich dociekań, ale najważniejsze jest to, że Autorka zrobiła to sama w przekonujący i profesjonalny sposób przedstawiając argumenty przemawiające za celowością prowadzonych badań. Całkowicie zgadzając się z koncepcją takich poszukiwań badawczych, można skomentować problem bardzo banalnie - nie można bagatelizować potencjału "spoiwotwórczego" odpadu, który w ilości około 70 mln ton rocznie pojawia się na rynku europejskim. Sami jako Polska mamy tutaj także istotny potencjał - około 5 mln ton rocznie popiołów lotnych wapiennych powstaje w naszych elektrowniach spalających węgiel brunatny. Pomimo znanych trudności w wykorzystaniu popiołów lotnych wapiennych, wynikających choćby z ich większej zmienności składu chemicznego i mineralnego, uważam za całkowicie zasadne mierzenie się z problemami wykorzystania takich odpadów. Wobec możliwych ograniczeń w dostępności granulowanego żużla wielkopieczowego oraz popiołów lotnych krzemionkowych (także wobec przypadków pogarszającej się ich jakości), prace nad możliwościami wykorzystania "trudnych" odpadów dysponujących jednak potencjałem w postaci aktywności hydraulicznej i pucolanowej zasługują na pełne poparcie. Nie zamierzam tutaj dodatkowo argumentować takich działań względami środowiskowymi - Autorka zrobiła to bardzo kompetentnie - natomiast chcę wyraźnie podkreślić, że nie powinniśmy zapominać o uzyskiwaniu w takich spoiwach wieloskładnikowych nowych, ciekawych właściwości zaczynów, zapraw i betonów. Należy zwrócić uwagę na fakt, że pewne doświadczenia w tym zakresie już istnieją - popioły lotne wapienne wykorzystywane są w USA, ciekawe prace prowadzone są w zespole prof. Karen Scrivener na Politechnice w Lozannie, pewne doświadczenia mają również niektóre kraje na południu Europy. Z pewnością wyniki przedstawione w recenzowanej rozprawie są dobrym przyczynkiem do rozpoczęcia dyskusji na poziomie krajowych i europejskich gremiów normalizacyjnych. Należy podkreślić również, że recenzowana praca doktorska była realizowana pod naukowym kierownictwem wybitnego specjalisty w zakresie dodatków mineralnych jakim jest Profesor Zbigniew Giergiczny, co ma niewątpliwy wpływ na wysoki poziom procesów badawczych i formułowanych wniosków.

Recenzent pragnie wyraźnie podkreślić, że analizowana praca przedstawia obraz przedsięwzięcia dobrze zaplanowanego, następnie skrupulatnie i precyzyjnie zbadanego i wreszcie logicznie i dobrze opisanego. Można powiedzieć, że układ pracy jest właściwie klasyczny - po interesującym wprowadzeniu, Autorka przedstawia cel i zakres rozprawy a następnie na prawie 90 stronach przedstawia studium literaturowe; na kolejnych 90 wyniki badań własnych, kończy rozprawę ciekawym podsumowaniem i czternastoma dobrze udokumentowanymi wnioskami. Rozprawę zamyka obszerny wykaz literatury i norm.

Po przedstawieniu dobrze udokumentowanego celu rozprawy Autorka na stronie 11 stawia tezę pracy - "popiół lotny wapienny, z uwagi na skład chemiczny i fazowy, właściwości pucolanowo-hydrauliczne i pewne podobieństwo w tym względzie do granulowanego żużla wielkopieczowego, pozwoli na korzystne kształtowanie właściwości cementu, szczególnie w aspekcie trwałości (właściwości mechaniczne, odporność na agresję chemiczną)". Należy zauważyć, że w kolejnych fragmentach rozprawy Autorka stara się bardzo konsekwentnie odnosić do weryfikacji postawionej tezy. Recenzentowi bardzo podoba się pewien "inżynierski" schemat w podejściu do opisywania kolejnych etapów dociekań. Zarówno w części literaturowej, jak również potem w przedstawianiu wyników badań własnych łatwo dostrzec porządek w opisywaniu właściwości spoiw oraz betonów. Postrzegam to jako przejaw dojrzałości w raportowaniu przebiegu badań naukowych i uzyskiwanych wyników.

Dobrze oceniam całe studium literaturowe, w którym Autorka skorzystała z dużej ilości aktualnych książek i artykułów naukowych dotyczących analizowanej problematyki. Tak jak już zaznaczyłem wcześniej, przegląd literatury jest obszerny objętościowo, w dużej części przedstawia problemy już dobrze poznane i udokumentowane, ale zebranie tej całej wiedzy na wspomnianych prawie 90 stronach uważam za zasadne i przydatne dla czytających. Jako szczególny i pozytywny przykład chciałbym przywołać podrozdział części literaturowej poświęcony odporności na agresję alkaliczną, tzw. ASR. Autorka, opierając się o wyniki wielu prac i doświadczeń praktycznych, bardzo kompetentnie przedstawia problem, który często bywa wyolbrzymiany i niesłusznie wskazywany jako nierozpoznany w technologii betonów.

Przed logicznym podsumowaniem części literaturowej, Autorka zamieściła ciekawy i wartościowy rozdział 2.4. zatytułowany "Ocena środowiskowa stosowania granulowanego żużla wielkopieczowego i popiołów lotnych w składzie cementu". Uważam, że tego typu

informacje muszą być coraz częściej wykorzystywane w dyskusjach nad zrównoważonym budownictwem, ze szczególnym uwzględnieniem roli spoiw wiążących i betonów.

Podsumowując część literaturową pracy należy jednoznacznie stwierdzić, że Autorka bardzo dobrze poradziła sobie z logicznym i odpowiednio merytorycznie zaawansowanym przedstawieniem złożonego problemu badawczego.

W części doświadczalnej pracy Autorka skoncentrowała się na weryfikacji postawionej tezy i pisze na stronie 101, że dzieli ją na 3 części (choć na stronie 11 a potem także w podsumowaniu na stronie 192 mówi o dwóch etapach). Istotne jest jednak to, że w pierwszej fazie badań skoncentrowała się na charakterystyce składników głównych cementów oraz określeniu właściwości cementów wieloskładnikowych z ich udziałem. W kolejnym etapie, w oparciu o wyniki wielokryterialnej analizy porównawczej badanych spoiw (prawdopodobnie to ten 3-ci etap) zaprojektowano i poddano ocenie właściwości betony wykonane z cementów wieloskładnikowych zawierających granulowany żużel wielkopiecowy (S) i popiół lotny wapienny (W).

Analizując ten fragment pracy widać bardzo wyraźnie jak poważną pracę wykonała Autorka - badaniom poddano 36 rodzajów przygotowanych cementów. W kolejnych podrozdziałach Doktorantka prezentuje uzyskane wyniki badań kluczowych cech przygotowanych spoiw cementowych. W tym momencie dochodzimy do rozdziału 7 rozprawy zatytułowanego "Wybór optymalnego składu cementów popiołowo-żużlowych z wykorzystaniem metod analizy wielokryterialnej". Autorka zastosowała nowoczesną i coraz częściej wykorzystywaną metodę statystyczną przydatną przy podejmowaniu decyzji wymagających uwzględnienia wielu kryteriów, w sytuacji dostępności różnych rozwiązań (np. materiałowych lub technologicznych). Autorka przyjęła aż 14 kryteriów, z których część miała charakter "stymulanta", a część "destymulanta". W oparciu o wyniki wielokryterialnej analizy uznano, że z 36 wstępnie badanych cementów najkorzystniejsze właściwości mają mieszaniny zawierające 40 % popiołu lotnego wapiennego poddanego aktywacji mechanicznej oraz 20 lub 40% mielonego granulowanego żużla wielkopiecowego. Końcowe próby Autorka wykonała na betonach przygotowanych z tych spoiw oraz spoiw referencyjnych. W oparciu o uzyskane wyniki Doktorantka kończy część doświadczalną rozprawy ważnym i ciekawym rozdziałem poświęconym możliwościom stosowania cementów popiołowo-żużlowych w budownictwie (rozdz. 8.6). Te kilka stron potwierdza, że

Doktorantka dobrze czuje złożoność problematyki badawczej jak również ograniczenia w praktycznym zastosowaniu niektórych spoiw.

W podsumowaniu swoich badań Doktorantka ciekawie analizuje efekt synergicznego oddziaływania popiołu i żużla jako składników cementów popiołowo-żużlowych o małej zawartości klinkieru portlandzkiego. Zauważa, że badane spoiwa są zbliżone właściwościami do cementów hutniczych z grupy CEM III/A. Efekt synergii Autorka dostrzega przede wszystkim w mieszaninach zawierających 40% aktywowanego mechanicznie popiołu lotnego wapiennego i 20% mielonego granulowanego żużla wielkopieczowego.

Nie licząc prawidłowo postawionych wniosków, Doktorantka kończy rozprawę odważnie proponując rozszerzenie normy PN-EN 197-1 (tabela 81) o cementy CEM II/C-M oraz CEM VI (S-W) zawierające odpowiednio 6-20 oraz 10-70 % masowych popiołu typu W (wapienny).

Podsumowując część badawczą pracy doktorskiej Pani mgr inż. Katarzyny Synowiec należy wysoko ocenić sposób przedstawienia problemu badawczego, koncepcji jego rozwiązania oraz zrelacjonowania uzyskanych wyników.

Naturalnym i oczywistym obowiązkiem recenzenta jest również krytyczne spojrzenie na ocenianą rozprawę. W trakcie zapoznawania się z treścią rozprawy doktorskiej pojawiły się uwagi, które w opinii recenzenta warto uwzględnić w dalszych badaniach lub podczas publikowania wyników recenzowanej rozprawy:

1. Mam wątpliwości co do zapisów, które znalazły się w tabeli 75 na stronie 190. Wydaje mi się, że Autorka nie przedstawiła wyników, które uprawniałyby do dopuszczenia cementów W40+ S20 i W40+ S40 w klasie środowiskowej XF4.

2. Doceniając ogromną pracę, którą wykonała Doktorantka, mam jednak wątpliwości, czy w oparciu o badania jednej partii popiołu lotnego wapiennego z Elektrowni "Bełchatów", przy znanej sporej zmienności tego materiału pochodzącego z różnych źródeł, można stawiać propozycje regulacji normowych. Jestem przekonany, że dysponujemy już w Polsce znacznie obszerniejszą bazą wyników, która w tej pracy nie jest jednak przywoływana.

3. Bardzo mnie ucieszyły zdania Autorki z końcowego fragmentu strony 199, w których pisze o powodach obserwowanego efektu synergii oraz o zamiarze kontynuowania swoich badań w przyszłości. Pozwalam sobie zasugerować przeprowadzenie analizy zmian najważniejszych właściwości przygotowanych spoiw w zależności od stosunków: CaO/SiO_2 , $\text{CaO/Al}_2\text{O}_3$, $\text{SiO}_2/\text{Al}_2\text{O}_3$. Takie zależności mogą być bardzo interesujące z punktu widzenia przyszłych publikacji.

Powyższe uwagi nie umniejszają mojej pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej. Stwierdzam z całą odpowiedzialnością, że oceniana rozprawa doktorska ma wysoką wartość poznawczą a także aplikacyjną. Bez najmniejszych wątpliwości, Autorka wykazała, że dobrze radzi sobie z warsztatem badawczym, a sposób prezentacji i interpretacji uzyskanych wyników badań stwarza dobre perspektywy kontynuacji badań w opisywanym obszarze i podejmowania nowych wyzwań naukowych.

Biorąc powyższe pod uwagę, stwierdzam, że praca Pani mgr inż. Katarzyny Synowiec pt.: „Kształtowanie właściwości cementów popiołowo-żużlowych o niskiej zawartości klinkieru portlandzkiego”, spełnia całkowicie ustawowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim i wnioskuję o dopuszczenie jej do publicznej obrony przed Radą Wydziału Budownictwa Politechniki Śląskiej.

Kraków, 27.08.2016r.

Dg+